

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ ПОСЛУГ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 1(17), с. 327–338

Досліджуються процес формування інформаційного ринку й фактори, що впливають на нього. Інформатизація суспільства розглядається в контексті формування глобальної цивілізації. Встановлюється зв'язок між інформаційними процесами, що йдуть у суспільстві, та економічною політикою держави.

У сучасних умовах функціонування інформаційного ринку неможливе без регулюючої діяльності держави. Специфікою практично усіх перехідних економічних систем є те, що сфера поширення інформації дуже сильно політизована, тому дія економічних механізмів у ній нерідко викривлюється через вплив неекономічних чинників. Складається парадоксальна ситуація: з одного боку, саме ця сфера здатна бути катализатором докорінних структурних зрушень в напрямку створення ринкової економіки, а з іншого — внаслідок кланового характеру політичної влади може на тривалий час стати головним чинником гальмування як процесу демократизації суспільства, так і розгортання ринкових механізмів. Необхідно розкрити конкретні напрямки і заходи щодо формування інформаційного ринку з метою запобігання розвитку негативних тенденцій.

Сучасний національний інформаційний ринок розвивається під зростаючим впливом зовнішніх чинників, насамперед глобалізації. Саме цей процес чи не вирішальним чином визначає головні тенденції становлення інформаційного ринку в перехідній економіці.

Глобалізація сьогодні набула значення постійно діючого фактора і внутрішнього, і міжнародного економічного життя. Зростає взаємозв'язок людей і країн на основі комунікаційного зближення, планетарної наукової революції, міжнародних соціальних рухів, нових видів транспорту, телекомунікаційних технологій, інтернаціональної освіти. “Національні уряди починають ділити владу — політичну, соціальну,

військову (як основу суверенності) — з діловими колами бізнесу, міжнародними організаціями, численними групами громадян”. У глобалізації вбачається джерело майбутнього розквіту, умиротворення, єдиних для всіх правил, шлях виживання, поліпшення життєвого рівня, соціальної стабільності, політичної значущості. Не буде стимулів для колишніх методів підкорення сусідніх держав, виникне єдина міжнародна система, яка цінитиме передусім технологічні нововведення, позитивні зміни [24]. Центром зусиль у ХХІ ст. можуть стати освіта, розвиток інфраструктури, захоплення конкурентоспроможних позицій на світовому інформаційному ринку — привнесення інновацій, модернізація як визначаючий фактор національної економіки. Глобалізація здатна привести до консолідації світу. Американські вчені Дж. Модельські та У. Томпсон стверджують, що на початку ХХІ ст. відбудеться “реконфігурація союзу демократій навколо твердого ядра — Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу. Це ядро розширюватиметься через збільшення членства в НАТО і зростання чисельності ЄС, прийняття Росії “у сімку”, включення до Організації економічного співробітництва і розвитку Мексики, Польщі та Південної Кореї... Інші регіони, перш ніж приєднатися, мають пройти певний шлях... Партнерство США — ЄС буде головною основою світового порядку у ХХІ ст.” [25]. Внаслідок глобалізації у 2000–2006 рр. прогнозується фаза прискореного зростання. Разом із загальним поліпшенням освітньої системи це зростання переконає більшість країн, що їх національним інтересам краще слугуватиме співробітництво з уже

діючою міжнародною системою, а не ізоляція від неї або спроба зруйнувати її.

В економічній літературі існують два підходи, що визначають етапи розвитку економічної глобалізації. Згідно з першим підходом, глобалізація як процес розпочалася ще до періоду великих географічних відкриттів, до XVI ст., в якому Х. Колумб відкрив Америку, у формі млявоплинної глобалізації, коли економічні відносини між державами мали спорадичний, дискретний характер і обмежувалися окремими локальними територіями. Далі — до середини XIX ст. — глобалізація перебувала у стадії повільного прогресу, який характеризувався формуванням світового ринку, розвитком міжнародного поділу праці, початком визначення спеціалізації окремих країн та регіонів. Наступний етап, який хронологічно охоплює середину XIX ст. — початок 80-х років XX ст., — це вже структурна глобалізація, тобто економічний перерозподіл світу, розпад світового господарства на протилежні системи та боротьба між ними. Сучасний етап — послідовна глобалізація — розвивається в умовах єдиного ринкового світового господарства як об'єктивний процес і важлива ознака постіндустріальної цивілізації. Другий підхід наголошує на тому, що генезис глобалізації пов'язаний із останньою чвертю XX ст., коли глобалізація стає визначальним фактором національного, міжнародного розвитку і перетворюється на домінуючу тенденцію економічних процесів усього світу [18].

Отже, сучасна економіка має глобальні масштаби, її характеристикою стає глобальність процесів. Так, двополосний геополітичний світ, що існував до початку 90-х років XX ст., розпався, його місце посіло нове, динамічне глобальне середовище, що має тенденцію до постійних, бурхливих змін. Звичайно, що економіка відчула на собі ці події: стираються кордони між державами, що пов'язано саме із формуванням нового суспільства — інформаційного (економічні й політичні регіональні утворення, наприклад Європейський Союз, призводять до зниження значення держави, побудованої за національним принципом). Інформація, знання не мають кордонів, вони не бувають вітчизняними або міжнародними. Перетворюючись на головний ресурс, вони впливають на економіку таким чином, що вона здатна бути тільки міжнародною, хоча окремі організації, звичайно, працюють й на локальному, регіональному, національному рівнях. Глобалізація набуває руху та одночасно є рушійною силою нових технологій, що дозволяють діяти в масштабах планети:

комп'ютерні мережі здатні надати підприємствам можливість працювати цілодобово, здійснюючи обслуговування споживачів, при цьому запити можуть надходити із одного часового поясу в інший; оскільки постійно виникають нові ринки у світі, підприємство повинно мати можливість взаємодіяти зі своїми клієнтами, постачальниками, працівниками, партнерами в усьому світі, а для використання нових можливостей, що надаються сучасністю, потрібна інформаційна інфраструктура, в тому числі подальший розвиток техніки.

Обговорення процесів глобалізації стало актуальним досить давно, ще наприкінці 80-х років XX ст. у середовищі професіоналів-міжнародників, а в останні роки ці дискусії із наукового середовища перемістилися у політичні сфери, в тому числі на вищий політичний рівень. Більше того, від обговорення на багатосторонніх та двосторонніх зустрічах цих питань багато урядів розвинених держав перейшли до конкретних політичних і економічних рішень, і не тільки на національному рівні. Активно формують своє ставлення і великі корпорації, політичні партії, суспільні організації. Відомий, наприклад, феномен радикальних антиглобалістських виступів у Лондоні, Женеві, Парижі, Брюсселі. На жаль, дослідження, відомі у радянській та українській науці ще з другої половини 80-х років минулого століття як "глобальні проблеми", так і не перейшли у площину прийняття політичних та економічних рішень. На жаль, і дотепер деякі українські політичні діячі розглядають ці питання як надумані, такі, що не мають практичного значення.

Зазначимо, що розвиток людства (економічний, соціально-політичний, культурний) в останній чверті XX ст. відбувається у вигляді суспільно-економічного процесу, що отримав назву глобалізації, яка визначається як продукт епохи постмодерну, переходу від індустріальної до постіндустріальної стадій економічного розвитку, формування основ ноосферно-космічної цивілізації [15]. Звідси випливають якісні та кількісні ознаки і показники, які характеризують розгортання цього процесу. А. П. Кіреєв найголовнішими із них називає взаємозалежність економік різних країн, все більшу цілісність і єдність світового господарства, має місце економічна інтеграція як процес економічної взаємодії країн, що призводить до зближення господарських механізмів, набуває форми міждержавних угод і узгоджено регулюється міждержавними органами [10].

Глобалізація у своєму поширенні значною мірою спирається на інформатизацію. У свою

чергу, сучасна інформатизація набуває загального поширення саме завдяки глобалізації. Постає питання про розкриття діалектики їх взаємозв'язку.

Інформатизація суспільства є закономірним глобальним процесом розвитку цивілізації, який зумовлений об'єктивними факторами:

- усе складнішим стає штучне середовище мешкання — техносфера, яка створюється людиною і нині швидко зростає, через що все більше знижується надійність і стійкість оточення;
- вичерпуються природні ресурси планети, що зумовлює необхідність відмови від парадигми екстенсивного розвитку цивілізації;
- у зв'язку зі зростанням екологічної небезпеки виникає необхідність пошуку рішення найактуальнішої і найскладнішої проблеми сучасності — як вижити людині як біологічному виду.

Інформатизація суспільства стає тим стратегічним фактором розвитку цивілізації, який завдяки особливим властивостям інформації надає людству можливість вирішити означені глобальні проблеми і перейти до нової парадигми стійкого і безпечного розвитку. Такий підхід найповніше висвітлюється у працях академіка А. Д. Урсула. Автор вважає, що процес інформатизації не закінчується з фактом формування інформаційного суспільства, він є істотно глобальнішим: процес інформатизації зберігатимуть і на інших, подальших стадіях розвитку цивілізації, тому що він містить у собі великий потенціал для розкриття здібностей до інтелектуального розвитку не тільки окремої людини, а й усієї людської спільноти. Значення інформатизації суспільства наголошується загальноцивілізаційним, тому що цей глобальний процес охоплює всі сторони життя та професійної діяльності людей, а також виявляється у все більшій глобалізації найважливіших аспектів розвитку людства. У результаті розвитку глобальних інформаційних мереж зв'язку та інформаційних комунікацій (супутникове телебачення, радіомовлення, телефонний зв'язок, транснаціональні комп'ютерні інформаційно-телекомунікаційні системи та ін.) формується принципово нове глобальне загальнопланетарне інформаційне середовище.

Глобальна інформатизація суспільства сприяє розвитку нових геополітичних процесів: глобалізації економіки (створення транснаціональних корпорацій, міжнародний поділ праці та ін.), глобалізації науки (створення розподілених міжнародних творчих колективів учених, які працю-

ватимуть над загальними науковими проектами, інтенсифікація процесів міжнародного обміну науковою інформацією, міжнародні телеконференції та ін.), глобалізації освіти (розвиток систем дистанційної освіти, створення відкритих територіально-розподільчих університетів, центрів підвищення професійної кваліфікації та ін.), глобалізації культури (створення електронних бібліотек, електронних варіантів музейних експозицій, найцінніших об'єктів архітектури та ін.). Наслідком означених процесів має стати все більша глобалізація людської спільноти, яка більшою мірою відчуватиме себе єдиним загальнопланетарним організмом.

Процес інформатизації суспільства розглядається як сукупність трьох пов'язаних між собою процесів, що містять як інструментально-технологічні, так і соціальні, людські компоненти:

- 1) процес медіотизації суспільства (спрямований на вдосконалення засобів і методів збирання, зберігання і розподіл інформації);
- 2) процес комп'ютеризації суспільства (вдосконалення засобів пошуку і обробки інформації);
- 3) процес інтелектуалізації суспільства (розвиток здібностей людей до сприйняття і створення інформації, формування нових знань, у тому числі способів використання можливостей штучного інтелекту).

У процесі інформатизації відбувається насичування засобами інформатики. Ці нові види інформаційних технологій, для реалізації яких використовуються останні здобутки в галузі розвитку засобів інформатизації суспільства (електронно-обчислювальна техніка, інформаційно-телекомунікаційні системи, методи штучного інтелекту), призначені для оптимізації різних видів інформаційних процесів. Таким чином, створюються автоматизовані банки даних і знань за різними видами діяльності людини, а інформація відіграє все більшу роль у житті суспільства. Від ефективного використання інформації залежить не тільки розвиток науки, освіти, культури, а й економічна могутність держави, її національна безпека. Вона стає стратегічно важливим ресурсом розвитку суспільства, використання якого дає змогу економити інші види ресурсів (енергетичні, матеріальні, людські (трудові), фінансові). Більшість учених, яких цікавить проблема інформації у сьогоdnішньому світі [3; 4], наголошують на тому, що інформація — стратегічний ресурс, який визначає довготермінові тенденції розвитку науково-технічного прогресу і суспільства взагалі. А

інформаційні ресурси людства, у свою чергу, поділяються на особисту пам'ять людини, соціальну пам'ять людських товариств та оперативну інформацію, яка виникає безперервно і постійно у процесі усвідомлення людством усього, що відбувається навколо. Таким чином виражається кібернетична модель інформаційного ресурсу людства — поділення його на “оперативну інформацію” і “пам'ять” та фіксацію стосовно “зберігача” (носія) — окремої людини або людства [5].

З економічної точки зору, поняття інформаційного ресурсу неможливо відірвати від головної особливості людства — цілеспрямованої усвідомленої діяльності. З цієї точки зору інформаційний ресурс — це сукупність науково-технічних і науково-гуманітарних знань, в яких втілюється виробничо-технічний та соціальний досвід людства, необхідний для виживання і розвитку людини [16]. Якщо розглядати розвиток інформаційних ресурсів людства, то можна простежити певний рух: знання — кваліфікація — техніка — наука — технологія.

Отже, перша ланка — знання, які сприяють отриманню певної кваліфікації, в результаті чого створюється певна техніка, що спричиняє подальший розвиток науки, і вже потім відбувається винахід певної технології. Нині технології стають провідною формою “знання”, причому не тільки у галузі виробництва, а й в усіх галузях діяльності людини.

Необхідність у глобальній інформатизації суспільства та її усвідомлення формуються об'єктивним розвитком самого виробництва, особливо галузей, в яких розвиваються нові технології і застосовуються наукові знання. У сфері матеріального виробництва потреба в інформатизації тісно пов'язана із зростанням ролі обставин, що перешкоджають здійсненню виробничого процесу, якими можуть стати обмеженість ресурсів, енергії, екологічні вимоги, вимоги до високої якості продукції, які не забезпечує діюча технологія. Інформатизація покликана і здатна забезпечити заміну матеріальних витрат зусиллями мозку, інтелектуальною міццю, тобто інтелект, звичайно, тут не замінює матеріальні ресурси, а перетворює технології виробництва. Таким чином, інформатизація набуває значення могутнього каталізатора технологічного розвитку в усьому світі [14].

Бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, процес “інформатизації суспільства” — поштовх до розвитку суспільства, яке отримало назву “інформаційне

суспільство”, що побудоване на використанні найрізноманітнішої інформації. Існує безліч підходів до тлумачення поняття “інформаційне суспільство”. Узагальнивши кілька із них, наводимо кілька варіантів цього поняття:

- суспільство нового типу, яке формується як наслідок нової глобальної соціальної революції. Ця революція, у свою чергу, є результатом вибухового розвитку та конвергенції (наближення) інформаційних і комунікаційних технологій;
- суспільство знань, в якому головним фактором добробуту будь-якої людини чи країни взагалі стають знання, а необхідною умовою їх отримання є безперешкодний доступ до інформації і вміння з нею працювати;
- глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не матиме жодних кордонів (часових, просторових, політичних та ін.), яке сприятиме взаємопроникненню культур різних народів і водночас надаватиме кожній національній єдності нові можливості для самоідентифікації.

Отже, інформаційне суспільство — це суспільство нового типу, яке виникає в результаті соціальної революції, головною цінністю якого стають знання та їх основа — інформація, що сприяє глобальності всіх цивілізаційних процесів.

Одне із найстиглих визначень “інформаційного суспільства” належить А. І. Ракітову: “Інформаційне суспільство характеризується тим, що у ньому головним продуктом виробництва є знання”, в якому відображається пріоритет інформації як об'єкта і результату суспільного виробництва. Інформаційне суспільство — це суспільство, в якому вирішальне значення належить придбанню, переробці, зберіганню, переданню, поширенню і використанню знань та інформації.

Одним із перших ідеологів концепції формування інформаційного суспільства як закономірної стадії розвитку цивілізації є Е. Тоффлер. Так, у монографії “Третя хвиля” він стверджує, що однією із причин процесу інформатизації, що розпочався у другій половині ХХ ст., є досить закономірна реакція соціального відчуження тієї масової стандартизації та уніфікації, що була характерною для індустріального суспільства [17]. Тобто у певний період часу виникла така ситуація, коли потреби населення у споживанні товарів і послуг постійно зростали, тому індустріальне суспільство було змушене забезпечити і врешті-решт таки забезпечило, швидкий розвиток масового виробництва товарів і послуг, а також їх

масовий розподіл у ньому, що призвело до неми-нучої стандартизації багатьох елементів культури, значного обмеження щодо виявлення індивідуальності людей. Е. Тоффлер вважає, що саме ця тенденція до загальної уніфікації зумовила свою протилежність — потяг до різноманітності та індивідуальності, які значною мірою відповідають психологічній природі людини, і стала однією із найважливіших психологічних факторів повернення суспільства до цінностей доіндустріальної епохи. Але це повернення відбулося на новому технологічному рівні, який виявився здатним одночасно зберегти позитивні якості високої технологізації виробництва і надати різноманітності та індивідуальності як продуктам суспільного виробництва, так і самій організації багатьох виробничих та соціальних процесів.

Наголошується на тому, що головними і високоєфективними засобами досягнення цієї мети повинні стати засоби інформатики і нові інформаційні технології [7]. Інформатика — це галузь знань, що вивчає загальні властивості і структуру наукової інформації, а також закономірності її розвитку і принципи її створення, перетворення, накопичення, передання та використання у різних сферах людської діяльності [11]. Інформаційними технологіями називають наведене у проектній формі (тобто у формалізованому вигляді, що придатне для соціального використання) концентроване вираження наукових знань і практичного досвіду, що дає змогу раціонально організувати будь-який інформаційний процес, який часто повторюється [11]. Нові інформаційні технології для власної реалізації, у свою чергу, потребують використання останніх здобутків у галузі розвитку засобів інформатизації суспільства.

У другій половині XX ст. економіка і промислове виробництво у високорозвинених індустріальних країнах світу почали набувати нових рис. Усе більшого значення і соціального попиту в суспільстві набули найрізноманітнішого виду послуги, що викликали початок змінювання структури зайнятості населення [2]. Почало формуватися постіндустріальне суспільство як суспільство надання і споживання послуг, що сягнуло свого розквіту у найрозвиненіших країнах наприкінці XX — початку XXI ст. Воднораз спостерігалися певні тенденції, що виявилися проявом подальшого різноманіття товарів, послуг і технологій, а саме: децентралізація та ускладнення виробництв; роздроблення спеціалізації праці, ускладнення організаційних форм управління процесами виробництва і збуту продукції на під-

приємствах; поява нових видів діяльності (наприклад, рекламна, маркетингова) і набуття ними популярності. Як результат — стрімке зростання обсягів інформації, що циркулює в суспільстві.

За деякими оцінками, з початку нашої ери перше подвоєння інформації, накопиченої людством, відбулося у 1750 р., друге подвоєння — на початку XX ст., третє — у 1950 р. Починаючи з 1950 р. загальний обсяг інформації у світі подвоювався кожні 10 років, а починаючи з 1970 р. — кожні 5 років, а вже з 1991 р. — щорічно. Таким чином, до початку XXI ст. обсяг інформації у світі збільшився більше ніж у 250 тис. разів. Безпрецедентне та постійне зростання обсягів інформації у суспільстві, особливо помітне у другій половині XX ст., отримало назву “інформаційного вибуху”, який став однією із ознак переходу цивілізації на новий етап свого розвитку, початку нової, інформаційної ери розвитку людства [19].

Наголошується на тому, що існуватимуть декілька типів інформаційного суспільства, за аналогією наводяться приклади різних моделей індустріального суспільства, які історично вже давно сформовані [7]. Ключовими ознаками, що ототожнюють тип суспільства, називають такі: ступінь забезпеченості рівності прав усіх громадян на доступ до головного суспільного ресурсу інформації; ступінь участі в житті суспільства кожного громадянина і можливість самореалізації людей з фізичними вадами, а найважливішою є “терціаризація” економіки, як-то перевага розвитку третинного сектора економіки (сектора з надання послуг), тобто перенесення акценту з виробництва, яке використовує матеріали, на надання послуг, що призводить до значного зниження добування, перероблення сировини та витрат енергії [2].

У довіднику “Лібералізація міжнародних операцій з послугами”, який у середині 90-х років минулого століття був розроблений ЮНКТАД і Світовим банком, послуги визначаються як зміна у положенні інституціональної одиниці, що виникла в результаті дій і на основі взаємної згоди з іншою інституціональною одиницею [10]. Одна з основних міжнародних економічних організацій — Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ), створена у 1947 р. та замінена у січні 1996 р. Світовою організацією торгівлі (СОТ), склала класифікацію, що ґрунтується на Міжнародній стандартизованій промисловій класифікації, яка прийнята Організацією Об’єднаних Націй (ООН) і визнана більшістю країн світу, налічує понад 600 різновидів послуг. Товар же має широ-

ке трактування, як вся сукупність матеріальних і нематеріальних предметів, що пропонуються для продажу. Якщо звузити визначення товару до потреби тільки економічної теорії, то він стає вихідною категорією товарного виробництва, що характеризується його виробництвом не тільки і не стільки для власного споживання, скільки з метою продажу. Таким чином, товар — це предмет, який задовольняє будь-яку суспільну потребу і вироблений для обміну, тобто має цінність, що встановлюється у процесі його обміну на інші товари [10].

Нині відбувається істотна зміна питомої ваги галузей економіки у формуванні валового національного продукту (ВНП) (за приблизними оцінками, у 80-х роках послуги склали приблизно 64 % світового ВНП). Таким чином, третинний сектор економіки у світовому масштабі починає домінувати.

Як і будь-яке явище, інформаційне суспільство має переваги й недоліки. Також треба мати на увазі, що існують певні умови для побудови інформаційного суспільства.

Правомірні твердження окремих учених (Абдеев Р. Ф., Балабанов І. Т., Вершинська О. Н., Кастельс М., Колін К. К., Махрова О. Н. та ін.), які вважають, що інформаційне суспільство має наступні переваги:

- 1) в інформаційному суспільстві існує вільний доступ до інформації і свобода її поширення. Результатами вільного доступу стають удосконалення демократичних процедур; підвищення ділової активності, розвиток добросовісної конкуренції, забезпечення прав споживачів, запобігання загрозі “олігархізації” економіки; створення перешкоди корупції і деградації господарства. Зрозуміло, що тільки спираючись на певну інформацію, можна прийняти правильні та зважені рішення у політиці, економіці, науці, практичній діяльності. Таким чином, інформаційне суспільство надасть великий потенціал для вдосконалення устрою держави, оптимального використання наявних умов і ресурсів, значного підвищення ефективності виробництва, економії природних ресурсів і захисту оточуючого середовища для переходу до стійкого розвитку;
- 2) змінюється система освіти в результаті застосування електронних комунікацій, використовуються можливості дистанційного навчання, активно реалізується принцип довічного підвищення кваліфікації;

3) поліпшується система охорони здоров'я завдяки розповсюдженню електронної інформації профілактичного характеру;

4) відбувається розвиток “середнього класу” — головної суспільної верстви. До традиційних сфер діяльності цього класу належать наукові дослідження, освіта, культура, високотехнологічні і наукоємні виробництва, складні види послуг.

Звичайно, процес становлення інформаційного суспільства, як і будь-який інший процес, має як позитивні наслідки, так і негативні. Негативних наслідків, проблем, що виникають, безліч. До найнебезпечніших, розгляд і вирішення яких є нагальною, невідкладною необхідністю, належать такі: охорона навколишнього середовища; ефективний та справедливий розподіл матеріальних і духовних цінностей та ресурсів серед громадян, регіонів, країн; інформаційний елітаризм; культурна агресія найрозвиненіших країн стосовно всіх інших; небезпека втрати багатьма народами своєї культурної та національної самобутності; психологічні, психічні проблеми людей у результаті їхнього зіткнення з віртуальною реальністю; поширення і складність обмеження доступу до соціально й економічно небезпечної інформації; електронне поширення персональних даних, які людина вважає інтимними, а тому недоцільними виносити на загальний огляд; дотримання авторських прав і прав виробників електронної інформації, захист інтелектуальної власності та ін.

У середині 90-х років ХХ ст. погодинно здійснювалося понад 100 млн телефонних розмов за 300 млн каналів у світі, у 2000 р. їх кількість зростала втричі. “Уся земна куля перебуває в єдиному електронному ринку, рух на якому відбувається зі швидкістю світла. Сховатися вже ніде”. Звичайно, такі зв'язки сприяють зміцненню демократії і свободи в суспільстві.

Термін “інформаційне суспільство” і масштабні проекти, які передбачають створення такого суспільства, вперше виникли на Заході. Наприклад, поняття “національна глобальна інформаційна інфраструктура” ввели у США після відомої конференції Національного наукового фонду і знаменитої доповіді Б. Клінтона — А. Гора [26]; термін “інформаційне суспільство” використовувався у працях Експертної групи Європейської комісії за програмами інформаційного суспільства під керівництвом М. Бандеманна [21], одного із найшановніших у Європі експертів з питань інформаційного суспільства, якому належить вислів “Ті країни, які першими ввійдуть в інфор-

маційне суспільство, набудуть значних переваг: вони визначатимуть умови для тих, хто буде йти за ними” [22]; “інформаційні магістралі і супермагістралі” — в канадських, британських і американських публікаціях [20].

Терміном “інформаційне суспільство” користуються спеціалісти з різних галузей знань. Так, він увійшов до лексики політичних діячів, філософів, економістів та ін. Здебільшого це поняття асоціювалося з розвитком інформаційних технологій, засобів телекомунікації. Такий розвиток за наявності громадянського суспільства у країні міг привести до нового еволюційного стрибка в інформаційне століття вже як інформаційного суспільства чи хоча б його початкового етапу. В інформаційному суспільстві інформація, інформаційні технології і послуги, галузь знань та їх базові галузі — телекомунікації, комп’ютерні науки та технології, телебачення — набувають поширення і починають домінувати в економіці. Інформаційні технології стають базовими, а рівень їх розвитку значною мірою зумовлює рівень розвитку країни в цілому.

Мають сенс думки тих учених, які головними умовами (ознаками) побудови інформаційного суспільства вважають наступні.

- 1) формування єдиного всесвітнього інформаційного простору, поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції регіонів, країн і народів;
- 2) становлення і в подальшому домінування в економіці нових технологічних укладів, які базуються на масовому використанні перспективних інформаційних технологій, засобів обчислювальної техніки та телекомунікацій;
- 3) створення ринку інформації як фактора виробництва та як доповнення до ринків природних ресурсів, труда і капіталу, перехід інформаційних ресурсів суспільства у реальні ресурси соціально-економічного розвитку, рівень задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах;
- 4) підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку через розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному та регіональному рівнях, відповідно підвищення ролі кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як до важливіших характеристик послуг праці;
- 5) забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави;

- 6) створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на отримання, поширення інформації як найважливішої умови демократичного розвитку.

У процесі формування інформаційного суспільства, безумовно, слід прагнути до використання всіх його переваг. Ці переваги зумовлені принципово новими технічними та технологічними можливостями для індивідуумів і багатьох співтовариств. На індивідуальному рівні йдеться про реалізацію очікувань однієї людини щодо високоякісних доступних послуг. На рівні підприємств передбачається розвиток інновативності й ефективності праці з метою забезпечити вищу конкурентоспроможність.

У багатьох країнах нині обговорюється нова концепція соціально-економічного розвитку суспільства, що ґрунтується на широкому використанні інформації. Передбачається, що створення розподільчої системи загальнонаціональної і регіональної інформації та її використання як стратегічного ресурсу розвитку дасть змогу вирішити безліч проблем, які виникли і постійно виникають в економіці, екології, зайнятості населення, урбанізації, освіті, культурі, нарешті, у демократизації суспільства. З цієї метою розробляється і здійснюється безліч програм як на державних, так і на регіональних, місцевих рівнях. Значне місце посідає інформатизація суспільства. Дослідження свідчать, що інформатизація суспільства не є науково-технічною модою, це не короткострокова кампанія, а закономірний процес розвитку цивілізації, яка здійснює перехід до якісно нової стадії свого розвитку: людство входить в еру інформації [8]. Найближчим часом інформація має стати не тільки результатом праці більшості населення світу, а й предметом цієї праці. Тобто всі сфери ділової активності людей будуть все більше пов’язані з використанням інформації і наукових знань.

Процес перетинання межі між індустріальним і постіндустріальним суспільствами на рубежі ХХ і ХХІ ст. у високорозвинених країнах світу має революційні наслідки для розвитку людської спільноти — формується новий виробничий та життєвий уклади, нова система духовних цінностей. Відзначається, що цей перехід здійснюється еволюційним шляхом, а інформаційне ж суспільство поступово формується у постіндустріальному і заміняє його у всіх сферах людської діяльності. Деякі вчені виокремлюють три групи показників переходу будь-якої країни до стадії формування інформаційного суспільства:

- 1) економічні критерії (наприклад, частка ВВП, що створюється в інформаційній сфері суспільства. Вважається, що якщо ця частка перебільшуватиме 50 %, то можна вважати, що у цій країні почався перехід до інформаційного суспільства);
- 2) соціальні критерії (наприклад, частка зайнятого населення, пов'язаного з виробництвом інформаційних продуктів, засобів інформатизації і наданням інформаційних послуг);
- 3) технологічні критерії (визначають рівень розвитку інформаційного потенціалу суспільства в його інформаційній сфері).

Отже, в інформаційному суспільстві інформація стає головним товаром, фактором виробництва, навіть стратегічним ресурсом. Основним фактором інформатизації суспільства є розвиток інформаційного ринку як підсистеми ринкових відносин. Від його функціонування багато в чому залежить успіх розвитку ринку в цілому. Формування інформаційного ринку зумовлено прогресом технічних засобів, насамперед виникненням комп'ютерних мереж, які забезпечують швидке створення, обробку і передання великої кількості інформації, а також знижують затрати на її зберігання.

Набуло поширення поняття “інформаційний простір”. Наголошується на тому, що розвиток інформаційного простору, норми інформаційної діяльності, поширення аудіовізуальної та друкованої продукції в його межах є складовою соціально-економічного і політичного розвитку країни в цілому. Зазвичай інформаційний простір країни визначається як ціле, до складу якого увійшли організаційні, адміністративні, творчі, матеріально-технічні структури та суб'єкти створення, зберігання, поширення та охорони інформаційної продукції, протяжності поширення інформації та інформаційного зв'язку, його забезпечення по горизонталі і вертикалі на території держави та за її межами за допомогою всіх компонентів національної системи, мережі і засобів зв'язку.

Його суб'єктами називають юридичних і фізичних осіб, які здійснюють професійну діяльність в інформаційній галузі. Як правило, говорячи про інформаційний простір і визначаючи його складові, мається на увазі інформаційний простір якоїсь однієї держави — національний інформаційний простір. Звичайно, що світовий інформаційний простір утворюється із сукупності усіх національних [6]. Так, до таких юридичних осіб належать: державні та недержавні інформаційні

агентства; органи державної влади, інші державні і недержавні установи (організації) — через створені ними у встановленому порядку інформаційні служби; державні та недержавні установи, служби і центри збирання, зберігання, дослідження та поширення статистичної, соціологічної, економічної, іншої суспільно значущої інформації; спеціальні галузеві та міжгалузеві (проблемні, банково-інформаційні, довідкові та ін.) установи і центри (бюро) наукової та науково-технічної інформації; державні та недержавні аудіовізуальні і друковані засоби масової інформації, структури, які їх об'єднують (компанії, корпорації, асоціації, спілки та ін.); видавництва усіх типів, різних форм власності; професійні творчі об'єднання громадян у галузях науки, літератури і мистецтва, винахідницької та раціоналізаторської діяльності, збереження і охорони історико-культурної спадщини, інформаційного обслуговування (творчі спілки, товариства, асоціації та ін.); виставкові організації та центри; бібліотечні, музейні, клубні та інші культурно-просвітницькі установи, які використовуються в інформаційній діяльності; поліграфічні підприємства; підприємства зв'язку та іншого матеріально-технічного забезпечення життєдіяльності національного інформаційного простору, збирання та поширення інформації; торговельні та інші установи з розповсюдження книжкової продукції і преси; органи захисту державних таємниць, національного інформаційного простору та охорони інформації; інші, причетні до збирання, зберігання, дослідження і поширення інформації.

Таким чином, інформаційний простір є поняттям більш ємним, ніж поняття інформаційного ринку, більше того, інформаційні підприємства, які працюють на інформаційному ринку, є складовими інформаційного простору.

Однією з проблем, що висуває нині світова економічна ситуація, яка характеризується глобальністю процесів, що відбуваються у світі, є проблема конкурентоспроможності для будь-якої країни на міжнародному ринку. Конкуренція — це одна із головних ознак ринкового господарства, саме вона забезпечує творчу свободу особистості, надає умови для її самореалізації у сфері економіки через розробку і створення нових, здатних конкурувати товарів і послуг. Конкурентоспроможність — багатопланова економічна категорія, що розглядається на трьох рівнях: глобальному, макро- і мікрорівнях, тобто це конкурентоздатність країни, галузей, товаровиробників, товарів (послуг). Між цими рівнями існує тісний взаємозв'язок,

оскільки досягнення або провал на глобальному рівні — це результат досягнень або провалів на національному рівні або на рівні підприємств. Конкурентоспроможність товару — це комплекс споживчих, цінових та якісних характеристик, що зумовлюють його успіх на внутрішньому та зовнішньому ринках [9]. З моменту створення і в процесі функціонування перед кожним промисловим або торговельним підприємством постає проблема забезпечення власної конкурентоспроможності, яка має складатися із певних наявних саме у нього переваг перед іншими підприємствами (рентабельність виробництва, характер інноваційної діяльності, рівень продуктивності праці, ефективність управління підприємством, його здатність швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури).

Розвиток міжнародного поділу праці, у свою чергу, привів до набуття певною країною відмінних рис щодо її спеціалізації на світовому ринку, яка залежить від конкурентоспроможності кожної окремої національної галузі народного господарства. Під конкурентоспроможністю країни, яка є синтетичним показником, що поєднує конкурентоздатність товарів, товаровиробників та галузей і характеризує місце країни на світовому ринку, в економічній теорії розуміють стійке становище країни або товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках, яке зумовлене економічними, соціальними і політичними факторами [1]. Якщо йдеться про відкриту економіку, то в таких умовах конкурентоспроможність країни визначається здатністю певної країни протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринку інших країн [1].

Щоб оцінити певну країну за цим показником, слід зважати на її наявні ресурси (людські, природні, технологічні, грошові), динаміку її позиції на світовому ринку залежно від рівня розвитку її економіки, який характеризується використанням факторів економічного розвитку, її рейтинг за різними системами показників порівняно з іншими країнами. Найчастіше йдеться про цінову і структурну (або загальну) конкурентоспроможність країни. Серед показників, що визначають рівень конкурентоспроможності економіки, звичайно називають такі: підтримка зростаючих життєвих стандартів населення, досягнення та збереження власних вигідних позицій щодо успішної реалізації національних товарів і послуг на світовому ринку [3].

Найрепрезентативніший показник конкурентоспроможності було розроблено міжнародною

економічною організацією — світовим економічним форумом (м. Женева) у 1986 р. Щорічну доповідь про конкурентоспроможність країн на світовій арені готує під егідою цієї організації Міжнародний інститут менеджменту і розвитку (м. Лозанна) із залученням ще 23 національних і міжнародних економічних інститутів. Для визначення рейтингу конкурентоспроможності країни використовуються багатофакторні векторні моделі, в яких враховується 381 показник, що зведені у вісім агрегованих груп: внутрішній економічний потенціал, зовнішньоекономічні зв'язки, державне регулювання, кредитно-фінансова система, інфраструктура, система управління, науково-технічний потенціал, трудові ресурси. У розробленій методиці об'єктивні статистичні показники доповнюються по кожній країні (приблизно 70 % усіх показників) суб'єктивними експертними оцінками аналітиків, опитуванням керівників великих корпорацій і провідними експертами з національних економік різних країн. Коло країн, що охоплюються цим дослідженням, постійно збільшується. Так, усі країни за допомогою спеціальної методики, що використовує економіко-математичні моделі, ранжуються за кількістю набраних балів, яка і визначає їх місце у конкурентоздатній ієрархії (таблиця).

Вище місце свідчить не тільки про рівень розвитку продуктивних сил, а й про гнучкість економічної системи, її здатність до перебудови відповідно до кон'юнктури світового ринку. Прогнозується, що у наступні десять років найбільш конкурентоспроможними стануть нові індустриальні країни Азії (Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Гонконг, Тайвань, Південна Корея, Індонезія) [9].

Свою методику і дещо іншу систему показників визначення конкурентоспроможності країн розробив Світовий банк, але його результати ранжування в цілому збігаються з отриманими Світовим економічним форумом.

Набуття певного рівня конкурентоспроможності національної економіки — це важлива проблема, з якою стикається будь-яка країна світу. Вирішується ця проблема кожною країною по-різному, її бажаний результат зумовлює вибір моделі економічного розвитку цієї країни з урахуванням власного функціонального місця у сучасному високоінтегрованому світі. Зрозуміло, що різні країни по-різному досягають цього стану, що пов'язано з існуванням суттєвих відмінностей в їх власних кількісних та якісних характеристиках за різними класифікаційними ознаками [12]. Головним критерієм, за яким прийнято систематизу-

вати країни, є величина валового національного продукту (ВНП) на душу населення. За цим критерієм розрізняють країни з низьким рівнем дохо-

ду (до 580 дол. США), із середнім рівнем (581–5999 дол. США, таких 58 країн), з високим рівнем (понад 6000 дол. США, таких 28 країн) [3].

Індекс конкурентоспроможності країн світу

Країни	2003 р.	2001 р.	Країни	2003 р.	2001 р.
США	1	2	Ботсвана	41	—
Фінляндія	2	1	Уругвай	42	46
Тайвань	3	7	Коста Ріка	43	35
Сінгапур	4	4	Латвія	44	47
Швеція	5	9	Мексика	45	42
Швейцарія	6	15	Бразилія	46	44
Австралія	7	5	Йорданія	47	45
Канада	8	3	Індія	48	57
Норвегія	9	6	Словаччина	49	40
Данія	10	14	Панама	50	53
Великобританія	11	12	Польща	51	41
Ісландія	12	16	Домініканська Республіка	52	50
Японія	13	21	Намібія	53	—
Німеччина	14	17	Перу	54	55
Нідерланди	15	8	Марокко	55	—
Нова Зеландія	16	10	Колумбія	56	65
Гонконг SAR	17	13	Сальвадор	57	58
Австрія	18	18	Хорватія	58	—
Ізраїль	19	24	Шрі-Ланка	59	61
Чілі	20	27	Ямайка	60	52
Корея	21	23	Філіппіни	61	48
Іспанія	22	22	Болгарія	62	59
Португалія	23	25	Аргентина	63	49
Ірландія	24	11	Росія	64	63
Бельгія	25	19	В'єтнам	65	60
Естонія	26	29	Румунія	66	56
Малайзія	27	30	Індонезія	67	64
Словенія	28	31	Венесуела	68	62
Угорщина	29	28	Туреччина	69	54
Франція	30	20	Гватемала	70	66
Таїланд	31	33	Нігерія	71	74
Північна Африка	32	34	Парагвай	72	72
Китай	33	39	Еквадор	73	68
Туніс	34	—	Бангладеш	74	71
Маврикій	35	32	Нікарагуа	75	73
Тринідад і Тобаго	37	38	Україна	77	69
Греція	38	36	Болівія	78	67
Італія	39	26	Зімбабве	79	75
Чехія	40	37	Гаїті	80	—

Іншим важливим показником є стан бездефіцитності або низький, середній, високий рівень заборгованості економіки, який стає дуже актуальним в умовах поглиблення кризи зовнішньої заборгованості. Отже, за сукупністю економічних критеріїв традиційно сформувалася концепція “трьох світів”: країни “першого світу” (високорозвинені промислові країни з високим рівнем доходів); країни “другого світу” (країни з адміністративно-плановою економікою із середнім та низьким рівнем доходів); країни “третього світу” (країни, що розвиваються, із середнім та низьким рівнем доходів).

Зрозуміло, що поняття “другий світ” поступово виходить із вжитку, тому що ці країни так званого “другого світу”, як правило, в сучасних умовах трансформують свої економіки, поступово наближаючись до “першого” або “третього” світів залежно від економічних показників свого розвитку. Тому набула поширення сучасніша систематизація країн з інтегративним характером, за якою виокремлюються також три групи країн:

- 1) розвинені країни з ринковою економікою, до яких належать країни “великої сімки”; країни, що розвиваються (більшість країн світу);

2) країни з перехідними економіками (країни Східної Європи, колишні республіки СРСР, у тому числі Україна, країни, що виникли внаслідок розпаду Югославії).

М. Портер запропонував свою модель конкурентоспроможності національної економіки [13], за якою конкурентні переваги певної країни залежать від міжнародної результативності діяльності її підприємств. Вирішальним фактором є їх здатність ефективно використовувати наявні внутрішні ресурси власної країни. Він називає чотири головні фактори конкурентної переваги для будь-якої країни:

- фактори виробництва (природні та створені людиною);
- умови попиту, тобто його обсяг і характер щодо товарів і послуг з боку населення;
- наявність (відсутність) внутрішніх поставальників і пов'язаних галузей, конкурентоспроможних на міжнародному ринку;
- стратегія, структура підприємств і конкуренція між ними.

Ці фактори — детермінанти конкурентних переваг певної країни М. Портер об'єднує у “даймонд”, тобто такий набір змінних, що характеризують середовище і сприяють або заважають створенню конкурентного ринку і на який впливають державна політика та випадкові обставини. Доводиться, що міжнародна конкурентоспроможність національних підприємств має визначатися саме характеристиками “даймонду” цієї країни, а також їх динамікою та взаємозалежністю. Таким чином, країни розрізняються за типом конкурентоспроможності національних економік. Дж. Даннінг, розвиваючи цю теорію, ввів додаткову змінну — багатонаціональну ділову активність [23].

Слід пам'ятати, що будь-яка країна має певні початкові (або стартові) можливості для підвищення конкурентоспроможності власної національної економіки на міжнародному ринку. Серед них пропонується за необхідне зважати, наприклад, на розмір країни, який впливає на інерційність соціально-економічного розвитку, територіальне розташування, природно-ресурсний та виробничо-інноваційний потенціали, а також їх унікальність для подальшого технологічного розвитку, рівень інтегрованості у світову економіку, історичні традиції. Дехто має кращі можливості, які стають перевагами, і така національна економіка сягає значних успіхів, а дехто, навіть маючи найкращі умови, може, не скориставшись ними, залишитись позаду. Історично так склалося, що успіху досягали країни, які мали різні стартові

умови та обирали різні шляхи. Так, успішними є країни, що були зорієнтовані на модернізацію та оновлення традиційних секторів, галузей, а також ті країни, що проводили активну політику зміни спеціалізації, здійснювали перепрофілювання на нові сектори і галузі економіки. Більшість розвинених країн цілеспрямовано зосереджує свої науково-технологічні і виробничі ресурси у незначній кількості нових наукоємких галузей, які стають все більш конкурентними. Для інших країн виникає реальна можливість посісти певні місця на світовому ринку, що звільнилися, в тому числі внутрішні ринки розвинених країн.

Загалом до факторів, які б гарантували стабільну перевагу одних країн над іншими, належать новітні технології, володіння якими стає все більш вирішальним. “Технологічний детермінізм позбувся свого ідеологізованого наповнення і дедалі більше зумовлює міжнародну конкурентоспроможність, темпи економічного зростання, структуру світогосподарських зв'язків”. Саме поняття “технологія” трактується по-різному, але з огляду на її дуалістичну природу, яка характеризується двома складовими: первинною — інтелектуально-пошуковою та вторинною — матеріально-забезпечувальною, має визначатися як “система інноваційно-ресурсних процедур створення нових продуктів і процесів” [15].

Таким чином, необхідною умовою для формування нашого інформаційного ринку на сучасних засадах ефективності та конкурентоспроможності є посилення інноваційного характеру економічної політики держави. Водночас саме посилення інноваційного характеру економічної політики перетворюється на вирішальний напрям формування інформаційного ринку. З цього випливає, що здатність інформаційного ринку адекватно реагувати на державний вплив зумовлює необхідність створення відповідної інфраструктури цього ринку.

Література

1. Андрианов В. Д. Конкурентоспособность России в мировой экономике // Мировая экономика и международные отношения. — 2000. — № 3. — С. 47–57.
2. Вершинская О. Н., Махрова О. Н. Информационный бизнес и информационное общество // Информация и бизнес. — 2000. — № 2. — С. 9–10.
3. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. — К.: Наук. думка, 1998. — 390 с.

4. Дейнеко Т. О. Інформація, процес інформатизації та інформаційні технології як різні аспекти кібернетичного світогляду і потужний засіб управління економікою // Наук. вісн. Чернівецького держ. ун-ту. — Вип. 25: Економіка. — 1998. — С. 161–169.
5. Джинджарадзе Н. Н. Інформаційна культура: Моногр. — К., 1999. — 147 с.
6. Дзлиев М. И., Землянухин Н. В. Информационное пространство и бизнес // Информация и бизнес. — 2000. — № 4. — С. 7–9.
7. Ершова Т. В. Переход к информационному обществу: концепции, проблемы, вопросы // Информация и бизнес. — 2000. — № 1. — С. 4–6.
8. Ермошенко М. М., Шаталова Н. О. Теоретико-методологічні основи державного регулювання малого бізнесу // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами. Сер. "Державне управління" (Донецьк). — 2005. — Т. 6, вип. 51. — С. 50–58.
9. За высокую конкурентоспособность // Мировая экономика и международные отношения. — 2002. — № 2. — С. 114–118.
10. Киреев А. П. Международная экономика: Учеб. пособие для вузов: В 2 ч. — М.: Междунар. отношения, 1998–2000.
11. Колин К. К. Фундаментальные основы информатики: Учеб. пособие для вузов. — М.: Академ. проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. — 350 с.
12. Пахомов Ю. М., Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. — К.: Україна, 1997.
13. Портер М. Международная конкуренция. — М.: Междунар. отношения, 1993. — 893 с.
14. Развитие информатизации в Украине: Стат. зб. — К.: Держкомстат, 1997. — 114 с.
15. Світова економіка: Підруч. / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач та ін. — К.: Либідь, 2000. — 582 с.
16. Социально-экономическая природа информационного продукта и информационного ресурса / Под ред. Д. Г. Плахотной. — М.: Изд-во МГУ, 1992. — 96 с.
17. Тоффлер Э. Третья волна: Пер. с англ. / Науч. ред., предисл. П. С. Гурович. — М.: Аст, 1999. — 781 с.
18. Черниш О. І. Ринок послуг: механізми державного регулювання в трансформаційній економіці: Моногр. / За заг. ред. В. В. Дорофійенка. — Донецьк: ТОВ "РВК"ПРОМО", 2005. — 418 с.
19. Шрайберг Я. Л. Роль библиотек в преобразовании гражданского общества в информационное // Науч. и техн. б-ки. — 2000. — № 4. — С. 83–92.
20. Шутов М. М., Черныш Е. И. Формирование региональной политики экономического развития системы здравоохранения // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами. — Сер. "Державне управління" (Донецьк). — 2005. — Т. 6, вип. 51. — С. 264–275.
21. Яновский А. М. Маркетинг информационной продукции и услуг // НТИ. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. — 1996. — № 5. — С. 23–27.
22. Яровая Л. Интернет оптом и в розницу // Зеркало недели. — 2002. — № 30 (405). — С. 8.
23. Castelle M. The Rise of the Network Society. Malden (Ma). — Oxford Blackwell Publ., 1996.
24. Davies B., Ellison L. Strategic Marketing for Schools. — L.: Pitman Publ., 1997.
25. Information Society: Concepts, Work Programme and Examples of Public and Private Initiatives. — 1995. — 212 p.
26. Stano M. A further analysis of the physician inducement controversy // Journ. of Health Economics. — 1987. — Vol. 6. — P. 227–238.

Розвиток сучасного національного інформаційного ринку нерозривно пов'язаний з економічною політикою держави. Посилення інноваційного характеру цієї політики забезпечує його ефективність і конкурентоспроможність, перетворюючись у вирішальний напрям його формування.

Развитие современного национального информационного рынка неразрывно связано с экономической политикой государства. Усиление инновационного характера этой политики обеспечивает его эффективность и конкурентоспособность, превращаясь в решающее направление его формирования.

Development of the modern national information market is inextricably related with economic politics of the state. The strengthening of innovative character of this politics provides its efficiency and competitiveness, turning in deciding direction of its forming.

Надійшла 3 грудня 2007 р.